

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

DIFFERENSIAL YONDASHUVGA ASOSLANGAN TA'LIM JARAYONI IMKONIYATLARI

Babayeva Maxfuza Abduvaitovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

“Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi”

kafedrasi dosenti v.b.(PhD)

Termiz (O‘zbekiston)

e-mail: maxfuza_babayeva@tues.uz

Тел.: +998992019044

Аннотасија. Мақоллада та’лимда differensial yondashuvni amalga oshirishning nazariy asoslari, amaliy yo‘llari va metodik tavsiyalari yoritilgan. Differensial yondashuv har bir o‘quvchining individual imkoniyatlarini, bilim darajasini va qiziqishlarini hisobga olib, ta‘lim jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi. Bu yondashuv orqali ta‘lim oluvchilar o‘z imkoniyatlarini to‘liq namoyon qilishlariva yaxshi natijalarga erishishlari mumkin. Differensial yondashuv - bu o‘quv jarayonida har bir o‘quvchining individual xususiyatlari, qobiliyati, ehtiyoji, bilimi va rivojlanish darajasini hisobga olgan holda o‘qitish usulidir.

Калит so‘zlar: differensial, differensial ta‘lim, differensial yondashuv, guruhda ishlash, ta‘lim, metod.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические основы, практические методы и методические рекомендации по реализации дифференцированного подхода в образовании. Дифференцированный подход позволяет эффективно организовать образовательный процесс с учётом индивидуальных возможностей, уровня знаний и интересов каждого обучающегося. Благодаря такому подходу обучающиеся могут наиболее полно проявить свои возможности и достичь высоких результатов. Дифференцированный подход – это метод обучения, учитывающий индивидуальные особенности, способности, потребности, знания и уровень развития каждого обучающегося в образовательном процессе.

Ключевые слова: дифференцированный подход, дифференцированное обучение, дифференцированный подход, групповая работа, обучение, метод.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

Abstract. This article examines the theoretical foundations, practical methods, and methodological recommendations for implementing a differentiated approach in education. A differentiated approach allows for the effective organization of the educational process, taking into account the individual capabilities, knowledge level, and interests of each student. This approach enables students to fully realize their potential and achieve high results. A differentiated approach is a teaching method that takes into account the individual characteristics, abilities, needs, knowledge, and development level of each student in the educational process.

Keywords: differentiated approach, differentiated instruction, differentiated approach, group work, teaching, method.

Hozirgi vaqtda differensial yondashuvning ijtimoiy ahamiyati tobora ortib bormoqda. Bu to'g'ridan-to'g'ri differensial yondashuv zamonaviy maktablarda umumiy ta'lim jarayonining maqsadlariga erishishga, ayniqsa o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi uchun sharoit yaratishga yordam berishi bilan bevosita bog'liq. Differentsiatsiya – (lotincha differentia – farqlanish, farq), ixtisoslashish – dastlab bir xil elementlardan iborat bo'lgan tizimning sifat jihatidan farq qiladigan bir qancha qismlarga ajralib ketishini tushuntiruvchi jarayondir. Ya'ni hamma o'quvchilarga bir xil yondashuv emas, balki har biriga moslashtirilgan, farqlangan o'qitishni anglatadi.

Differentsial ta'lim muammosi ko'plab o'qituvchilar va psixologlar tomonidan o'rganilgan, jumladan I.M.Osmolovskaya, L.N. Zankov va G.K. Selevko. Differentsial ta'limni joriy etish bo'yicha birinchi eksperimental tadqiqotlar L.V. Zankov tomonidan amalga oshirilgan bo'lib, u ko'p bosqichli topshiriqlar va talabalar bilimni baholashning turli mezonlaridan foydalangan. U o'rganishga individual yondashuvning samaradorligini empirik tarzda ko'rsatdi. A.M. Abramov darslarda vaqtinchalik va barqaror guruhlar yaratish va ular bilan turli ko'p bosqichli dasturlar bo'yicha ishlash samaradorligini asoslab berdi.

Differentsial ta'lim muammosi 19-asrda o'qituvchi Jozef Zikkenger (1858-1930) tomonidan tadqiq etilgan. U Mannheim ta'lim tizimini (Mannheim shahri nomi bilan bog'liq) tashkil etishda sinf-dars tizimini saqlab qolgan holda, talabalarni ularning qobiliyatlari, intellektual rivojlanish darajasi va tayyorgarlik darajasiga qarab guruhlar ajratgan. Ushbu guruhlar past, o'rta va yuqori darajadagi o'quvchilardan iborat bo'lgan. Tabaqalashtirilgan ta'lim texnologiyasiga ko'ra, pedagog past darajada o'zlashtiruvchi talabalarga differentsial yordam berish va kuchli talabalarga e'tibor qaratish orqali yanada samarali ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Differentsial

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

ta'limning asosiy ishlab chiquvchisi M.V. Klarin talabalarni yoshi va tayyorgarlik darajasi bo'yicha sinflarga bo'lishni taklif qiladi. 1970-1980-yillarda o'qitish amaliyotiga differentsialashgan ta'lim tizimi Keller rejasi joriy etildi. Bugungi kunda ushbu tizim modulli texnologiya sifatida tanilgan. Material ma'ruza shaklida taqdim etiladi, so'ngra har bir talaba uni o'z tezligi va darajasida o'rganadi.

I.M.Cheredov tabaqalashtirilgan ta'limga kengroq qaraydi. Guruhlar turli dasturlar bo'yicha o'qitilibgina qolmay, balki o'quvchilarning psixologik xususiyatlari, bilim darajasi, qabul qilishiga qarab tipologik guruhlariga bo'linishi, bu guruhlarining intellektual va axloqiy rivojlanishiga yordam beruvchi turli darajadagi turli vazifalarni bajarishda ishini tashkil etish ham hisobga olinadi. Muallif ta'kidlaganidek, "differentsialashgan ta'lim barcha o'quvchilarning faol ishtiroki uchun optimal sharoitlarni yaratadi, eng katta hajmdagi ma'lumotlarni samarali o'zlashtirish va qayta ishlash imkoniyatini ta'minlaydi". L. S. Vygotskiy, A. I. Arapov, A. A. Budarniy kabi xorijiy olimlar o'z tadqiqotlarida ta'lim tizimida bilimlarni o'zlashtirish jarayonining psixologik qonuniyatlarini o'rganganlar. S. L. Mirskiyning ta'kidlashicha, o'qitishda tabaqalashtirilgan yondashuv, birinchi navbatda, individual o'quvchining xususiyatlarini hisobga olishni o'z ichiga oladi. Bu yondashuv nafaqat har bir talabaga, balki o'quvchilarning ayrim toifalariga ham moslashgan holda ishlaydi. O'qitishda bolaning tipik xususiyatlarini aniqlash pedagogika va psixologiyada uzoq yillardan beri maxsus tadqiqotlar mavzusi bo'lib kelgan. O'quv jarayonini tabaqalashtirishning asosiy maqsadi – har bir talabaga umumiy ta'lim mazmunini o'zlashtirish jarayonida uning qobiliyatlari, imkoniyatlari va qiziqishlarini maksimal darajada rivojlantirish uchun sharoit yaratishdir. E. S. Rabunskiy talabalar turlarini ajratib ko'rsatish uchun uchta parametrdan foydalanadi: ishlash darajasi, kognitiv mustaqillik darajasi, o'rganishga samarali qiziqish. Fin pedagoglaridan biri Riikka Kyllönen shunday fikr bildiradi: “Har bir bola o'z vaqtida ochiladi. O'qituvchi esa shunchaki unga qulay muhit yaratib berishi kerak”.Tailandda olib borilgan tadqiqotda differensial yondashuvning o'quvchilarning matematik bilimlarini oshirishdagi samaradorligi o'rganilgan.

Ushbu yondashuv asosida o'quvchilarga bir xil yondashuv emas, balki ularning shaxsiy ehtiyojlariga moslashtirilgan topshiriqlar, usullar va o'quv materiallari taklif etiladi. Bunday yondashuv, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun muhim hisoblanadi, chunki bu bosqichda ular hali o'quv faoliyatiga to'liq ko'nikmagan, tafakkuri esa faol rivojlanish jarayonidadir. Differensial yondashuvning asosiy

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

maqsadi o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish, kuchli o'quvchilarni yanada rivojlantirish, qiynalayotgan o'quvchilarga qo'shimcha yordam ko'rsatish, o'qitishda samaradorlikni oshirish. Differensial yondashuvning asosiy tamoyillariga quyidagilarni kiritish mumkin: individual farqlarni aniqlash: o'quvchilar bilim darajasi, qiziqish, tafakkur, psixologik tayyorgarlik va o'rganish tezligi bo'yicha farq qiladi; moslashuvchan metodlardan foydalanish: dars jarayoni bir xil emas, balki guruhlarga yoki shaxsga moslashtiriladi; o'quvchilarni darajalarga ajratish: kuchli, o'rtacha, yordamga muhtoj o'quvchilar bilan ishlash; turli topshiriqlar berish: bir mavzuda murakkab, o'rta va yengil topshiriqlar berilishi mumkin; individual rivojlanishni qo'llab-quvvatlash: har bir o'quvchi o'z imkoniyatiga yarasha o'sadi.

Differensial metodning afzalliklari: har bir o'quvchining qobiliyati ochiladi; o'quvchilar motivatsiyasi oshadi, dars samaradorligi sezilarli ko'tariladi; o'quvchilar o'z tezligida fikrlay oladi; ortda qolishning oldi olinadi. Differensial yondashuvni amalga oshirish uchun o'yinlar, musobaqalar va olimpiadalar, shuningdek, o'quvchilarning yashirin iste'dodlari va kuchli tomonlarini ochishga yordam beradigan turli pedagogik vaziyatlardan foydalaniladi.

Xulosa. Shuni ta'kidlash kerakki, differensial yondashuvning ajralmas qismi va sharti shaxslararo munosabatlarni o'rganishdir. Ushbu yondashuv guruh va shaxs, kattalar va bolalar, jamoa va guruh o'rtasidagi munosabatlarning o'zaro ta'sirini nazarda tutadi. Ushbu yondashuvning samaradorligi bevosita ta'lim tashkilotidagi ijodiy hamkorlik muhitiga va uni boshqarishga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Qodirov F.E., Fayzullayeva D. Ta'limda differensial yondashuvlar, talabalar ehtiyojlariga moslashtirilgan o'qitish usullari. Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 3(12), 9–13.

2. Teshabayeva Z. Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida differensial yondashishga asoslangan ta'lim jarayonining xususiyatlari. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali. 2025-yil, fevral, №2-son.

3. Иохвидов В.В. А.П. Склярова и З.А. Зосимова о повышении эффективности урока // В сборнике: Теория и практика образования в современном мире. Материалы Международной научной конференции. – 2012. – С. 62-64.

4. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий –М.: Народное образование 2005.

**МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

5. Tomlinson, C. A. (2001). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. Alexandria, VA: ASCD.

6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.